24 Nisan 1915 den önce neler oldu?

S. Vedat Karaarslan Arkeolog-Elektronik Mühendisi (MSc.)

Bizans boyunduruğunda yaşayan ve farklı ırk ve mezhebe [1] tabi olduğu gerekçesiyle zulüm altında yaşarken Ermeniler, Orta Asya'dan gelen Selçuklular tarafından himaye ve koruma altına alınmışlardı…

Tarih boyunca Katolik ve Ortodoks Hristiyanların zulmü altında yaşayan Ermenilerin kralı **Gakik**, Yunanlı yazar **Kharanis'** in aktardığına göre Bizanslılar tarafından bir çuval içine konulan azgın bir köpek ile işkence yapılarak öldürüldüğünü yazar.

Önce Alparslan sonra Melikşah Ermenilerin en büyük koruyucuları olmuşlardı. Urfalı Ermeni tarihçi Mateos bu durumu tarihin Ermenilere bahşettiği en büyük müjde olduğunu yazar.

Osmanlı Devleti döneminde de bu koruma ve himaye devam etti, öyle ki Osmanlı Döneminde **millet-i sadıka** adı ile en üst seviyeye çıkarıldılar…

İstanbul'un fethedilmesiyle birlikte Bursa'daki Ermeni patriği **Hovakin, Fatih Sultan Mehmet** tarafından İstanbul'a çağrılır…

Fatih, Rumlara sağladığı din hürriyetini Ermenilere de sağlar. Ermenilere Galata bölgesini vererek Rumlara verdiği patrikhane özerkliği gibi burada bir patrikhane kurulmasını sağlar. Fatih zamanında İstanbul'a getirilen Ermeni nüfusu adeta şehrin demografik yapısını değiştirir. Yavuz Sultan Selim doğu seferinden dönerken Ermenileri getirerek İstanbul'a yerleştirir. Ermeniler de devletin en yüksek kademelerine yükselebiliyor, danışman, bakan olabiliyor, ticaret ve sanat alanında temayüz ediyorlardı.

Peki sonra…..
Osmanlı 1683 yılında Viyana önlerinden büyük bir hezimet ile geriye döner… Bu hezimet Osmanlı'ya 1699 yılında Karlofça ile ilk toprak kaybını yaşatır Osmanlı'nın da yenilebileceği fikri Viyana çamurlarına saplanan Osmanlı Ordusu'nun geriye çekilmesi ile anlaşılır…
Sonra Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda 1774 yılında Küçük Kaynarca Anlaşması ile sonuçlanan facia.
Kent devletleri geleneğine sahip Yunanlar ilk kez bir millet olduklarını düşünerek 1821 yılında ayaklanır.
Batılı devletlerin siyasi literatüre soktuğu **'Doğu Sorunu'** ya da **'şark meselesi'** gündeme taşınır. **Şark meselesi, Osmanlı'nın olabildiğince Asya içlerine doğru itilmesi hedefliydi.**
Osmanlı'nın çöküş dönemi başlar…
Osmanlı Donanması 1827 yılında Navarin'de yakılır… Osmanlı Devleti Rusya Devletinden tazminat ister… Bu bir savaş nedeni olarak addedilir… Osmanlı Rus Savaşı 1828-1829 yılları arasında başlar… Rus Ordusu, 8 Temmuz 1829 da Erzurum, 19 Temmuz 1829 da Edirne'ye kadar ulaşır…
Erzurum'dan kuzeye doğru ilerlemeye başlayan Rusların etkisi ile bütün Anadolu illerindeki halk yollara düşer… Bu Anadolu'daki müslüman halkın 1829 yılındaki plansız plansız programsız yürütülen ilk tehciridir…R.H. Karay'ın sözleri ile Yağmur , çamur ve karanlık muhacirliğin gözyaşı ile birleşen kaderi olmuştu artık. [2] Tarihçiler bundan nedense hiç bahsetmezler… .
Millet-i Sadıka Osmanlı vatandaşı Ermeniler, 1829 yılında geride kalan Müslüman halka zulüm etmeye başlar… Düşene vurulur mantığı içinde yakmalar, yıkmalar ve katliamlar başlar. Siyasi anlamda ilk ayrılık 1878 yılındaki Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda Ayastefanos ve Berlin Antlaşmaları neticesinde Ermeniler düvel-i muazzama tarafından **'size ayrı bir devlet kuracağız'** diye kandırılır…

Berlin Antlaşması'nın (1878) 61. Maddesi Ermenileri Avrupa Devletleri himayesine alır.

Müslüman tebaa ile Ermeniler arasındaki ilişkiler bu tarihten sonra kopmaya başlar… Ermeniler 1890 yılından itibaren de Doğu Anadolu'dan başlayarak sistematik olarak isyan hareketlerine başlar… **İlk olayların başladığı yıl olan 1828 yılından Osmanlı Devleti'nin tehcir kararının yayımlanmasına tam 87 yıl vardır.** Bunun nedeni 1877-1878 yılları arasında bizim '93 Harbi' olarak bildiğimiz Osmanlı- Rus savaşının sonucunda Ermenilerin istediklerini elde edememeleri neden olmuştur. Bu tarihlerden hemen önce Kırım Savaşı (1853-1856) sırasında **'tehcir'** kavramı ile tanışan Müslüman ahali Anadolu'ya, Suriye, hatta Sudan'dan akın akın ederler, yollarda aç ve bitkin şekilde sanki akabinde Müslüman halkın kıyıma uğrayacağı Balkan Savaşı (1912-1913) faciasına hazırlanır gibi kendilerine sıcak sığınacak bir yuva arıyorlardı.

Ermeniler ne yazık ki Osmanlı Devleti içinde yaşadığı yukarıdaki haritada gösterilen illerde 1915 yılında çıkarılan **'tehcir'** kanunundan önce Anadolu'da

aşağıdaki isyan ve olayların baş aktörü olurlar.
8 Aralık 1882 Anavatan Müdafileri Olayı
Mayıs 1889 Armenekan Çeteleriyle müsademe
Ağustos 1889 Musa Bey olayı
20 Haziran 1890 Erzurum İsyanı
15 Temmuz 1890 Kumkapı Nümayişi
1892-1893 Merzifon, Kayseri, Yozgat olayları
1889 Ağustos Sasun isyanı
16 Eylül 1895 Zeytun (Süleymanlı)
29 Eylül 1895 Divriği (Sivas)
30 Eylül 1895 Bab-ı Ali Olayı
2 Ekim 1895 Trabzon
6 Ekim 1895 Eğin (Elazığ)
7 Ekim 1895 Develi (Kayseri)
9 Ekim 1895 Akhisar (İzmit)
21 Ekim 1895 Erzincan
25 Ekim 1895 Gümüşhane
25 Ekim 1895 Bitlis
26 Ekim 1895 Bayburt
27 Ekim 1895 Maraş
29 Ekim 1895 Urfa
30 Ekim 18995 Erzurum
2 Kasım 1895 Diyarbakır
2 Kasım 1895 Siverek (Diyarbakır)
4 Kasım 1895 Malatya
7 Kasım 1895 Harput (Elazığ)
8 Kasım 1895 Arapkir (Elazığ)
15 Kasım 1895 Sivas
15 Ksım 1895 Merzifon
16 Kasım 1895 Antep
18 Kasım 1895 Maraş
22 Kasım 1895 Muş
3 Aralık 1895 Kayseri
3 Aralık 1895 Yozgat
1895-1896 Zeytun İsyanları
2 Haziran 1896 Birinci Van İsyanı
14 Temmuz 1896 Osmanlı Bankası Baskını
Temmuz 1897 İkinci Sasun İsyanı
21 Temmuz 1905 Sultan II. Abdülhamit Suikastı
14 Nisan 1909 Adana İsyanı Osmanlı Devleti 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet ile bir kazanım olarak görülen **uhuvvet (kardeşlik)**, **adalet, müsavat** ve **hürriyet** ile küçük bir Fransız Devrimi (1789) deneyimi yaşar. Britanya '**özlem yolu'** dediği Hindistan'a ulaşmak için binbir entrika çevirirken birbirleri ile antik çağlardan bu yana kavga eden şehir devletleri geleneğine sahip Yunanistan'ın (1829) ulus devlet olarak bağımsız olmasına özenen Ermeniler, dış mihraklar tarafından kullanılmaya başlanır. **II. Meşrutiyet ile elde edilen bu dört kazanımdan elde sadece 'hürriyet' kalır.**
İmparatorluk uhdesinde olan bütün topluluklar kardeşlik, adalet ve eşitliği unutarak **'hürriyet' 'hürriyet'** diye bağırmaya başlar…

BALKAN MUHACİRLERİ İSTANBUL'DA (1912)

Fitili, 1908 yılında İkinci Meşrutiyet ateşler. Kanun ve nizam tanınmaz hale gelinir. Komitacılar halkı kışkırtmaya başlar. Devlet düzenini yıkmak üzere postalara saldırılmaya başlanır. Bütün bu kronolojik değerlendirme ile birlikte American Historical Review dergisi (Nisan 1948) Ermeni Krizi olarak tanımladığı bu olaylara dayanarak sorunu Ermeni Krizini 1912-1914 yılları arasına koyar… Çünkü bu dönem Osmanlı' nın düvel-i Muazzama tarafından verilmiş oldan kararlar çerçevesinde Avrupa Türkiye'sini terk etmeye zorlandığı bir dönemdir… Bu sorun Osmanlı'nın Trablus ve Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı arasına sıkışmış olarak tanımlanır. (R.H.Davison)

Tehcir kararnamesine giden yol 1912-1914 döneminde yaşanan başta Fransa olmak üzere İngiltere, Almanya ve Rusya gibi devletlerin Rumeli'nden sonra Türklerin elinde kalan Anadolu'nun nasıl parçalanacağı ile ilgili sonu gelmez ihtiraslarının kurbanı olacak Ermenilerin akıbetleri ile oynamaları olmuştur… Ve sonun başlangıcı olan Van'daki 1915 yılındaki isyana gelinir….

Anadolu'nun alt üst olduğu yıl 1915

Güney Amerikalı Rafael de Nögalis'in günü gününe naklettiği kaynağa *(Hilal Altında Dört Sene)* göre; Osmanlı askerinin bulunmadığı Van' da 28 Nisan 1915 tarihinde Ermeniler Reşadiye mahallesinin yarısını havaya uçurdu.

Van Valisi Cevdet Bey, 24 Nisan 1915 tarihiyle dahiliye vekâletine gönderdiği telgrafta, Van'daki Müslüman nüfusun Ermenilere karşı korunmasının artık mümkün olmadığını ve bunları batı illerine göç ettirmenin gerekliliğini ifade etmekte

ve bunun için müsaade istemektedir.
Müslüman halk Anadolu’ nun iç kısımlarına göç etmeye başlar…
Bu göç, Müslüman Türklerin Ermenilerin zoruyla yapılan 1829 yılından bu yana 1915 tarihindeki ikinci Müslüman Türk tehciridir.
Anadolu’da bu kez üçüncü tehcir Türklere değil bu kez Ermenilere çıkacaktı. Ermenilerin savaşın olmadığı daha güvenli bölgelere götürülmesi için çıkan tehcir kanunu ise 27 Mayıs 1915 tarihinde kabul edilmişti. Ermeniler daha güvenli bölgelere nakil olunmaya başlandı.Tehcir sırasında olaylar olmamış mıdır tabi ki olmuştur… Kırım Savaşı, Osmanlı ve Ruslar arasında yapılan 93 Harbi sonrasında ve Balkan Savaşları sonrasında müslüman Osmanlı vatandaşlarına olduğu gibi Ermenilerin tehcir edilmesinde de olaylar tabi ki olmuştur. Talat Paşa anılarında zaten ‘Esas itibariyle askeri bir ihtiyat tedbirinden başka bir şey olmayan tehcir, vicdansız ve seciyesiz (karaktersiz) insanların elinde sıkıntılı bir hal almıştır. Maksadım bu hareketlerin çirkinliğini gizlemek değildir.’’ şeklinde konuşmuştur.
Peki, iki defa Müslüman Türklere bir defa da Ermenilere uygulanan tehcir neden kanunun kabul edildiği gün olan 27 Mayıs tarihinde değil de 24 Nisan anma günü olarak kabul edildi diye sorarsanız bunun cevabı da Ermeni isyanlarının 24 Nisan 1915 tarihinde eylemlere karşılık bir kararname yayınlayarak 235 Ermeni üst düzey çete başının tutuklanma emrini çıkarmış, bunlardan 180 kadarını tutuklayarak göz altına almıştı.
Tehcir bunun için yapılmıştı ve Anadolu’nun ilk tehciri de bu değildi.
Anadolu’da ilk tehciri Ermeniler yapmıştı. Roma Cumhuriyeti döneminin Yunan tarihçisi, coğrafyacı ve filozofu Amasyalı Strabon’ a göre (MÖ 64 – MS 24) ; “Armenia kralı Tigranes, Kapadokya’ yı aldığı zaman halkı kötü duruma soktu, çünkü her birini Mesopotamia’ ya göç etmeye zorladı ve bunların çoğuyla Tigranokerta kentini kurdu; fakat Tigranokerta’nın zaptından sonra, gelebilenler geri geldiler.” [3]
Anadolu evlatlarını Kırım’dan, Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Kafkasya’dan ve Balkan Savaşı sonrasında Rumeli’nden **‘DEPORTASYON’** a zorlayan düvel-i muazzama yukarıda kronolojik olarak sıralamasını verdiğimiz olayların nedeni olacak katliamlara neden olacak olayları kışkırtmanın ve bu çatışmalara kendilerinin neden olduğunu hiçbir zaman unutmamalıdır.
ARKEOTEKNO
[1] Balkanlar üzerinden Anadolu’ya giren ve İskitlerin kovaladığı Kımmerler tarafından yıkılan Frigyalıların bir kolu olduğu düşünülen Ermeniler, Aziz Grigor’un ismini değiştirerek Lusavoriçagan mezhebine ait olarak Hristiyan dinine tabi olmuşlardı. Bundan dolayı Ermeni milleti tarihin her döneminde kendilerini koruyacak uluslar aramışlardır.
[2] http://www.ahiska.org.tr/…/uploads/B%C4%B0Z%C4%B0M-AHISKA-2…
[3] Kaynak: Strabon, GEOGRAPHIKA,Kitap XII-XIII-XIV Bölüm XII. 2, Sahife 11
****
AKTİF KAYNAK LİNK:
https://www.arkeotekno.com/pg_570_24-nisan-1915-den-once-neler-oldu